

ทฤษฎี แนวความคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้จะกล่าวถึงทฤษฎีและแนวความคิด ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่จะใช้เป็นกรอบในการศึกษา "อาชีพของสตรีในละครโทรทัศน์" ซึ่งในการศึกษาจะแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. ในส่วนของการวิเคราะห์เนื้อหา จะใช้แนวคิดของชาร์ล โรธ และ เจ็บเนอร์ เรื่องการสร้างภาพความเป็นจริงว่าละครโทรทัศน์ให้นิยามเกี่ยวกับอาชีพของสตรีว่าเป็นอย่างไร และใช้ทฤษฎีโครงสร้างนิยมในการวิเคราะห์เนื้อหาส่วนอื่น ๆ ที่เป็นบริบทของประเด็นเรื่องอาชีพ

2. ในส่วนของการวิเคราะห์ผู้ผลิต จะใช้ทฤษฎีองค์การ ซึ่งกล่าวถึงหลังผลักดันทาง เศรษฐกิจและการตลาดที่มีความสัมพันธ์กับการนำเสนอเนื้อหาละครโทรทัศน์กระแสหลัก

นอกจากทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังมีแนวคิดในเรื่องต่อไปนี้คือ

- แนวคิดเกี่ยวกับสถานภาพสตรีในเชิง เศรษฐศาสตร์การเมืองและวัฒนธรรม
- ความเป็นมาและประเภทของละครโทรทัศน์ไทย
- การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเนื้อหาละครโทรทัศน์ของตะวันตกและการศึกษาเรื่อง "สตรี" ในสื่อประเภทต่าง ๆ ทั้งของไทยและตะวันตก

รายละเอียดของทฤษฎีและแนวคิดต่าง ๆ มีดังนี้คือ

1. แนวคิดเรื่องการสร้างภาพความเป็นจริง

ทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับการนำเสนอเนื้อหาของสื่อมวลชนของตะวันตกมี 2 ทฤษฎีใหญ่ คือ ทฤษฎีแรกเสนอว่า ความเป็นจริงในสังคมมีปรากฏอยู่แล้ว สื่อเพียงแต่ทำหน้าที่ถ่ายทอดความเป็นจริงเหล่านั้นอย่างเที่ยงตรง ในแง่นี้สื่อจึงทำหน้าที่คล้ายกระจกสะท้อนความเป็นจริง ส่วนทฤษฎีที่สองเสนอว่า ความเป็นจริงในสังคมเป็นสิ่งที่สื่อสร้างขึ้นอย่างเป็นระบบ เนื้อหาของสื่อจึงอาจเบี่ยงเบนไปจากความเป็นจริง และสื่อมีแนวโน้มที่จะไม่เสนอเนื้อหาที่ขัดกับคุณค่าหรือค่านิยมของสังคม

ในการศึกษานี้จะใช้แนวทางทฤษฎีที่สอง โดย ชาร์ล ไรท์ (Charles Wright 1986 : 133) ได้เสนอทัศนะเรื่องสื่อมวลชนปลูกฝังหรือสร้างภาพความเป็นจริงในสังคมให้อยู่ในโลกทัศน์ของผู้รับสาร โดยการเสนอภาพที่มีมิติต่าง ๆ เหล่านี้ คือ

1. What is สื่อมวลชนจะหาหน้าที่ให้นิยามว่าอะไรเป็นอะไร
2. What is important สื่อมวลชนจะเป็นตัวบอกว่าอะไรคือสิ่งสำคัญ
3. What is right สื่อมวลชนจะเป็นผู้ระบุมาตรฐานของความถูกต้อง เช่น ใคร อะไร สำหรับใคร
4. What is related to what สื่อมวลชนจะเป็นผู้ให้คำอธิบายว่าอะไรเกี่ยวข้องกับอะไร

แนวคิดของ ชาร์ล ไรท์ สอดคล้องกับแนวคิดของ เจ็บเนอร์ (Gerbner อ้างใน Poেকে, 1980 : 423-429) ที่เสนอทัศนะว่าสื่อมวลชน โดยเฉพาะโทรทัศน์เป็นผู้สร้างสารที่แสดงถึงบรรทัดฐานและค่านิยมของสังคม ซึ่งสารเหล่านี้เป็นสารประกอบย่อย ๆ ของระบบสาร (system of message) ทัวไปที่ควบคุมความสัมพันธ์ทางสังคม ระบบของสารที่แสดงออกในลักษณะการเล่าเรื่อง (myth teller) ทำให้ผู้รับสารรับรู้ว่าเป็นจริง และถูกต้องสอดคล้องกับระเบียบสังคม ผลก็คือทำให้ผู้รับสารของสื่อมวลชนถูกกลืนเข้าสู่วัฒนธรรมดังกล่าว เจ็บเนอร์เรียกกระบวนการนี้ว่า symbolic functions ซึ่งหาหน้าที่

สร้างความชอบธรรม (legitimize) แก่องค์กรทางสังคม ตลอดจนทำให้เหตุผล กระตุ้น หรือหล่อเลี้ยงองค์กรเหล่านี้ เจ็บเนอร์เห็นว่าโทรทัศน์เป็นสื่อที่เหมาะสม สำหรับบทบาทนี้เพราะ ไม่มีสื่อประเภทใดที่สามารถเข้าถึง ได้ทุกคนเหมือนโทรทัศน์ เจ็บเนอร์กล่าวว่าสารเหล่านี้ไม่ได้เกิดขึ้นมาอย่างลอย ๆ แต่ก่อตัวมาจากสถาบัน และถือว่าการสร้างจิตสำนึก (cultivate) ซึ่งเจ็บเนอร์พัฒนามาเป็นทฤษฎี การอบรมบ่มเพาะ (cultivation theory) โดยมีเนื้อหาหลักว่ายิ่งเปิดรับสื่อ มากเท่าไรก็ยิ่งมองโลกสอดคล้องกับเนื้อหาที่มีอยู่ในสื่อมากขึ้นเท่านั้น สื่อมวลชน โดยเฉพาะโทรทัศน์จะมีอิทธิพลอย่างมากสาในการเป็นตัวแบบให้สังคม เพราะ โทรทัศน์มีลักษณะของการส่งสารที่เป็นระบบและมีความสม่ำเสมอในการดำเนินการ ได้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา เนื้อหาที่เจ็บเนอร์สนใจคือความหมายที่เห็นชัดเจน ความหมายแฝงและรูปแบบสัญลักษณ์ (symbolic patterns) ดังนั้นใน การวิเคราะห์เนื้อหา เจ็บเนอร์จึงศึกษาใน 3 มิติ คือ

1. The existence of priorities หมายถึง สิ่งที่สื่อมวลชน ให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก
2. The existence of value หมายถึง สื่อมวลชนบอกผู้รับ ถึงสิ่งที่ควรเป็นคุณค่า
3. The existence of relationship หมายถึง สื่อมวลชน เสนอว่าจะ ไรสัมพันธ์กับอะไร

เอมเม คอร์ (Aimee Dorr 1986 : 8-11, 94-95) ได้เสริม ทศนะเกี่ยวกับคุณสมบัติของสื่อ โทรทัศน์ในการสร้างความเป็นจริงว่า เป็นเพราะ ประการแรก ปัจจุบันโทรทัศน์มีแพร่หลาย มีเนื้อหาที่สมจริง เพราะเทคโนโลยี ทำให้สามารถเสนอเนื้อหาที่ใกล้เคียงกับชีวิตจริงมากขึ้น ประการที่สอง การสื่อสารของโทรทัศน์มีลักษณะคล้ายคลึงกับการสื่อสารระหว่างบุคคล ยกเว้น การได้กลิ่นและการสัมผัส ผู้ชมโทรทัศน์จะได้ยินทั้ง เสียงและเห็นทั้งภาพ ไม่ว่าจะ เป็นการใช้น้ำเสียง การแสดงสีหน้า ประการสุดท้าย เนื้อหาของรายการ โทรทัศน์เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น (constructed) ไม่มากก็น้อย ซึ่งหมายถึง การคัดเลือกสารนั่นเอง รวมทั้งการสร้าง ความหมายในทางเทคนิค เช่น ภาพเร็ว ภาพช้า ภาพใกล้ ภาพไกล ซึ่งคุณสมบัติที่กล่าวมาข้างต้นทำให้การสร้างเนื้อหา มีพลังมากขึ้น แต่อิทธิพลของเนื้อหายังขึ้นอยู่กับคุณลักษณะดังนี้

1. Repetition หมายถึง เนื้อหาที่มีการเสนอซ้ำ ๆ ในรายการใดรายการหนึ่ง หรือการดูซ้ำ ๆ ในรายการใดรายการหนึ่ง
2. Clarity หมายถึง ความคิดที่นำเสนออย่างชัดเจนเป็นลำดับ
3. Encodability หมายถึง เนื้อหาที่เข้าใจง่ายด้วยภาพและคำพูด และง่ายต่อการจดจำ
4. Familiarity หมายถึง เนื้อหาที่เป็นที่คุ้นเคย
5. Participation หมายถึง เนื้อหาที่สามารถทำให้ผู้ดูรู้สึกมีส่วนร่วม เช่น การพูดในระหว่างการดู
6. Reinforcement หมายถึง เนื้อหาที่มีการทอกย้ำสิ่งที่เรารู้ อยู่ก่อน
7. Status หมายถึง เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับชนชั้นสูง
8. Identification หมายถึง เนื้อหาที่ทำให้ผู้ดูรู้สึกเหมือนเป็นตัวละครในรายการ
9. Variation หมายถึง เนื้อหาที่มีความหลากหลายในรูปแบบ ตัวเอกและปัญหา
10. Realism หมายถึง เนื้อหาที่ดูสมจริง
11. Arousal หมายถึง เนื้อหาที่สามารถปลุกเร้าผู้ดู

เมื่อนำแนวคิดข้างต้นนี้มาเทียบเกี่ยวกับเนื้อหาของละครโทรทัศน์จะพบว่า มีลักษณะที่สอดคล้องกับเนื้อหาของละครโทรทัศน์เป็นส่วนใหญ่ เช่น เป็นละครเก่าที่นำมาแสดงแล้วแสดงอีก ความคิดที่นำเสนอในละครชัดเจน เนื้อหาละครเข้าใจง่าย และเป็นที่คุ้นเคย ทอกย้ำสิ่งที่เรารู้ อยู่ก่อน ส่วนมิติในการศึกษาของ ชาร์ล ไรท์ และ เจ็บเนอร์ จะสามารถเป็นกรอบในการศึกษาว่าละครโทรทัศน์นิยามอาชีพของสตรีว่าเป็นอย่างไร อะไรคือสิ่งสำคัญสำหรับสตรี มาตรฐานของสตรีคืออะไร และอาชีพของสตรีเกี่ยวข้องกับอะไร

แมคควอล (Mcquail 1983 : 196-200) ได้รวบรวมทฤษฎีเรื่องความเป็นจริงและการเบี่ยงเบนของการแสดงเนื้อหา ดังนี้

1. ทฤษฎีหน้าที่นิยม (functional theory) สามารถใช้อธิบายปรากฏการณ์ใน 2 ระดับ คือ ระดับสังคม และระดับปัจเจกบุคคล ในระดับสังคม สื่อมวลชนย่อมจะมีส่วนช่วยทำให้สังคมมีความต่อเนื่อง หากการควบคุมสังคม

ช่วยรักษาบูรณภาพ สร้างแรงจูงใจด้วยการให้รางวัลทางจิตใจแก่ผู้ที่ยอมทำตาม ค่านิยมนั้น ในลักษณะที่เนื้อหาสื่อมวลชนจะมีการนำเสนอเรื่องราวที่มีการเน้นถึง "ผู้ที่อยู่เบื้องบน" และ "พวกที่อยู่ภายในกลุ่มของเรา" ยิ่งไปกว่านั้นเนื่องจาก สังคมยังมีหน้าที่ที่จะต้องจัดการกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ด้วยการจัดหาทางออก ในรูปแบบต่าง ๆ เอาไว้ให้ เช่น การสร้างความเพ้อฝัน ความไม่สมจริง ความใฝ่ฝัน และการหลบหนีปัญหาแบบชั่วคราว ครั้นนั้น ในระดับของ บัจเจกบุคคล จะเห็นว่าการเน้นเรื่องชนชั้นและค่านิยมที่ได้รับการยอมรับ อาจจะตอบสนองความต้องการบางอย่างของบัจเจกบุคคลได้ เช่น ความต้องการแบบอย่าง ต้องการผู้ที่จะมาเป็นแบบฉบับ เป็นการตอกย้ำค่านิยม บางอย่างให้มันใจยิ่งขึ้น แม้แต่การหลบหนีจากความเป็นจริงก็ยังมีบทบาทช่วยให้การระอันทักอึ้ง ในชีวิตจริงทุเลาเบาบางลงบ้าง

2. ทฤษฎีการครอบงำ (conspiracy or hegemony theory) มีเนื้อหาหลักว่าชนชั้นผู้ปกครองจะใช้สื่อเพื่อรักษาอำนาจทางสังคม โดยไม่ให้ ประชาชนส่วนใหญ่รู้ถึงสภาพความเป็นจริงของสังคม โดยจะเน้นแนวคิดเรื่อง ความชอบธรรมของรัฐและสถาบันของชนชั้นที่ได้รับการสถาปนาขึ้นมา และหาก เกิดมีกลุ่มที่ต้องการท้าทายระเบียบเก่า ๆ ของสังคมขึ้นมา ก็จะมีการสร้าง ภาพพจน์ให้กลุ่มท้าทายดังกล่าวขาดความชอบธรรมในการกระทำของตน รวมทั้ง มีความพยายามที่จะ เบี่ยงเบนความไม่พอใจและความคับข้องใจของประชาชน ไปยังบรรดาแพะรับบาปทั้งหลาย เช่น พวกนอกคอก พวกที่ต้องการเปลี่ยนแปลง สังคม หรือพวกฝ่าฝืนสังคม

3. ทฤษฎีองค์การ เป็นแนวคิดของพวก เศรษฐศาสตร์การเมืองว่า ผลผลิตค้ำทาง เศรษฐกิจและการตลาดสามารถทำให้เกิดปรากฏการณ์ที่ เบี่ยงเบน ไปจากความเป็นจริง เช่น การรวมศูนย์นิยมของผู้คนจำนวนมาก ให้มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ผลผลิตของสื่อที่ไม่หลากหลาย และโอกาสที่กลุ่มชนชั้น ต่าง ๆ ในสังคมจะเข้าถึงสื่อมีอยู่อย่างจำกัดและไม่เท่าเทียม ค่านิยมต่อการ ผลิตครั้งละมาก ๆ และซ้ำซากกลายเป็นค่านิยมหลักและแพร่หลายไปทั่ว ทั้งนี้ เนื่องจากผลงานที่มีความแปลกใหม่ ริเริ่มสร้างสรรค์ หรือมีความหลากหลาย ย่อมต้องมีการลงทุนสูงและหากำไรน้อยลง เนื้อหาของสื่อมวลชนส่วนใหญ่จึง เป็นการนำเสนอเรื่องและภาพลักษณ์เก่ามาตกแต่งใหม่ โดยบ่อยครั้ง ได้นำ องค์ประกอบบางตัวซึ่ง เคยอยู่ในยุคก่อนประชาธิปไตย ที่มีค่านิยมทางด้าน เชื้อชาติ

เผ่าพันธุ์และลำดับชั้นทางสังคมมาเสนอ เช่น ละคร โทรทัศน์ที่มีเนื้อหาความรัก
ระหว่างเจ้านายผู้สูงศักดิ์กับข้าไพร่ที่ต่ำต้อย ดังนั้นแหล่งสื่อสารทางวัฒนธรรมที่
สื่อมวลชนใช้อยู่จึงดูเหมือนจะล้าหลังกว่าสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน นอกจากนั้น
ก็อาจมีแรงบีบบังคับหลาย ๆ อย่างในภาวะแวดล้อมสื่อมวลชน เช่น การควบคุม
ของรัฐ ที่ผลักดันให้สื่อมวลชนมีความจำเป็นต้องแสวงหาความมั่นคงและความปลอดภัย
ให้กับตัวเอง ดังนั้นหนทางที่สื่อมวลชนจะปลดปล่อยตนเองออกจากแรงบีบบังคับ
ดังกล่าวและพยายามใช้เสรีภาพที่มีอยู่โดยการแสดงออกในรูปของนวนิยาย เรื่อง
ชวนฝัน หรือมีฉะนั้นนี้อาจจะออกมาในรูปของการตลกขบขัน เสียดสี ล้อเลียน

นอกจากลักษณะขององค์กรสื่อแล้ว การปฏิบัติงานตามลักษณะวิชาชีพ
และซีกจำกัดทางเทคนิค ทำให้สื่อเลือกเสนอเนื้อหาที่คิดว่าน่าสนใจที่สุด โดย
สื่อจะหาหน้าที่ยังคงโครงสร้างของความเป็นจริงเอาไว้ เพื่อจะให้เป็นไปใน
ทิศทางที่ตอบสนองต่อความต้องการและผลประโยชน์ของตัวเอง เช่น
การถ่ายทอดโทรทัศน์ เรื่องการกลับมาสหรัฐของนายพลแมคคอาเธอร์ หลังจากถูก
เรียกตัวกลับจากสงครามเกาหลี จากเหตุการณ์ที่เป็นจริงซึ่งเป็นเหตุการณ์เล็ก ๆ
ได้กลายกลายเป็นเรื่องราวใหญ่โตอีกทีก็เรียกโครม เพราะจากภาพที่ปรากฏใน
จอโทรทัศน์เกิดมาจากการเลือกมุมมองของโทรทัศน์ ให้เลือกถ่ายเฉพาะ
จุดที่น่าสนใจที่สุด ดังนั้นเนื้อหาของสื่อจึงมีลักษณะเป็น " เหตุการณ์เทียม"
(Pseudo Event) สื่อมวลชนจึงมีส่วนอย่างมากในการหล่อหลอมภาพลักษณ์ใน
เรื่องต่าง ๆ ให้แก่สาธารณชน กล่าวโดยสรุป ลักษณะหลายประการของ
องค์การสื่อมวลชนและกระบวนการผลิตมักจะได้เปรียบทางการที่ตัวสื่อมวลชน
จะเข้าไปสัมผัสใกล้ชิด หรือจะช่วยเหลือหาหน้าที่ยให้ผู้รับสารสามารถใคร่ครวญความ
เป็นจริงได้บ้าง และส่วนทางแม้แต่การสร้างภาพตัวแทนที่เป็นจริงของสังคมให้
เกิดขึ้นในจิตใจของคุณ

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เรื่องการสร้างภาพความเป็นจริงของ
สื่อมวลชน ผู้วิจัยจะได้นำมาใช้ในการพิจารณาถึงประเภทอาชีพและลักษณะการ
นำเสนออาชีพของตัวละครหญิง ในละครโทรทัศน์ ขณะเดียวกันทฤษฎีองค์การ
จะใช้ในการวิเคราะห์ผู้ผลิต

แนวคิดต่อไปคือ แนวคิดการวิเคราะห์เนื้อหาแบบโครงสร้างนิยม ซึ่ง
จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์ส่วนที่เป็นรายละเอียดของอาชีพและของตัวละคร

2. การวิเคราะห์เนื้อหาแบบ โครงสร้างนิยม

วิธีการวิเคราะห์แบบ โครงสร้างนิยม เกิดมาจากการพัฒนางานด้านภาษาศาสตร์ของ De Saussure และต่อมาได้ขยายรวมเอาหลักการบางอย่างของสาขาวิชาภาษาศาสตร์ โครงสร้างนิยม เข้า ไปด้วยภายหลังหลักการของ โครงสร้างนิยม คือการพิจารณาหน่วย (unit) ของสิ่งที่จะศึกษาว่า ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย (parts/elements) อะไรบ้าง จากนั้นจึงพิจารณาสัมพันธภาพภายใน (internal relationship) ของแต่ละหน่วยนั้น ซึ่งประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบย่อย ๆ ด้วยกัน และความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบย่อยกับหน่วยที่ถือว่าเป็นส่วนทั้งหมด (whole) และในการวิเคราะห์สัมพันธภาพภายในนี้จะยึดหลักการของสำนัก gestalt psychology ที่เสนอว่า ส่วนรวมทั้งหมดมิ ได้มีค่าเท่ากับผลรวมของทั้งหมด (Whole is not equal to sum of its parts) ในบรรดา part การจัดลำดับที่ของ part มีความสำคัญมาก ถ้าเปลี่ยนลำดับที่ ความหมายของ whole จะเปลี่ยนไปด้วย ดังนั้นการจะนำเอา part อยู่ในลำดับใด จึงจะเกิดความหมายใด จึงเป็นเรื่องการเข้ารหัสและถอดรหัส

ในการถอดรหัส จำเป็นจะต้องทราบระบบความหมายของรหัสนั้น มิฉะนั้นจะอ่านความหมายของหน่วยรวมนั้น ไม่ได้ เช่น ในการก่อสร้างของช่างโบราณ เราจะพบว่างานก่อสร้างนั้นจะไม่เสร็จสมบูรณ์ จะต้องเหลือไม้เอาไว้ 1 ชิ้นที่ยังไม่ได้ใส่ให้เสร็จ part ดังกล่าวมีความหมายว่าอย่างไรบ้าง ด้วยเหตุนี้สิ่งที่โครงสร้างนิยมให้ความสนใจคือความหมาย (meaning) ทั้งความหมายที่เห็นชัดเจน และความหมายแฝง มิใช่เรื่องของภาษา (verbal) หากแต่เป็นเรื่องของสัญญาณ (sign) ซึ่งมีองค์ประกอบคือ ตัวหมาย (signifier) และตัวหมายถึง (signified) กระบวนการเกี่ยวโยงระหว่างตัวหมายและตัวหมายถึง คือการสร้างความหมาย

นอกจากนี้ โครงสร้างนิยมยัง ได้นำแนวคิดของ De Saussure เรื่องการจำแนกภาษาออกเป็น 2 ส่วนมาใช้ คือ language และ parole language จะพิจารณาภาษาในลักษณะ เป็นสถาบันหนึ่ง และเป็นผลผลิตของส่วนรวม เช่น พยัญชนะ 44 ตัวของภาษาไทยเป็นของสังคมส่วนรวม ส่วน

parole เป็นลักษณะส่วนตัวของแต่ละบุคคลในการใช้ภาษา เช่น ธงชัย และ คนุพล ต่างก็ร้องเพลงที่มี parole ตามแบบฉบับของตน แต่ก็ต้องอยู่ภายใน language ของภาษาไทย คือ พยางค์ไม่เกิน 44 ตัว และวรรณยุกต์ไม่เกิน 5 เสียง

โครงสร้างนิยมจะทำการวิเคราะห์โดยไม่ใส่ใจกับความตั้งใจของผู้ส่งสารหรือตัวผู้แสดง (actor) และไม่สนใจกับการทำหน้าที่ทางสังคมของสิ่งที่จะศึกษา ดังเช่น พวกหน้าที่นิยม (functionalist) สิ่งที่โครงสร้างนิยมสนใจ คือการค้นหาโครงสร้างหรือหลักตรรกะที่อยู่ในข้อความ สัมพันธภาพภายในระหว่างองค์ประกอบย่อย ระบบการแปรเปลี่ยนของโครงสร้างแต่ละโครงสร้าง โดยที่สามารถรักษาลักษณะสัมพันธภาพแบบเดิมเอาไว้ได้ เช่น ทาไมภาพยนตร์ โทรทัศน์ ฯลฯ จึงสามารถปรับเปลี่ยนตัวเองได้ และสามารถคงทนยั่งยืนได้ ไม่ว่ากาลเวลาจะล่วงเลยไปนานเท่าใด ความสนใจประการสุดท้าย คือคำถามเรื่องกระบวนการที่ระบบควบคุมตนเอง เพื่อจะทำงานต่อไปได้ด้วยตนเอง (self-regulation)

การวิเคราะห์แบบโครงสร้างนิยมสามารถช่วยเน้นการวิเคราะห์เนื้อหาสมบูรณ์ขึ้นเพราะ ประการแรก โครงสร้างนิยมไม่เน้นหนักในการวิเคราะห์เชิงปริมาณ แบบการวิเคราะห์ตามประเพณีแบบดั้งเดิม ทั้งนี้เพราะโครงสร้างนิยมเชื่อว่า การเข้าถึงความหมายในเนื้อหาหนึ่ง ๆ จะได้มาจากการทำความเข้าใจถึงลักษณะสัมพันธภาพระหว่างสิ่งต่าง ๆ หรือลักษณะที่เป็นคู่ตรงข้ามของสิ่งนั้น ๆ เช่น ชาว - คำ สวย - น่าเกลียด หรือจากบริบทที่แวดล้อมสิ่ง ๆ นั้น ประการที่สอง โครงสร้างนิยมให้ความสนใจกับความหมายโดยนัยมากกว่าความหมายโดยอรรถ และสนใจเนื้อหาแฝงเร้นมากกว่าเนื้อหาเปิดเผย และถือว่าความหมายที่แฝงเร้นเป็นส่วนที่แสดงความจริงได้ดีกว่า นอกจากนั้นโครงสร้างนิยมจะไม่ดูเฉพาะ parole เท่านั้น แต่จะพยายามถอดหา language ของภาษานั้น สำหรับโครงสร้างนิยมที่ขยายขอบเขตความสนใจของคนออกมากรอบของการวิเคราะห์ตัวบท ก็อาจจะไม่พิจารณาแค่ภาษาพูด หรือภาษาเขียนในตัวบทเท่านั้น แต่จะดูการกระทำ (action) ในแต่ละบริบทด้วย ประการที่สาม การวิเคราะห์แบบโครงสร้างสามารถนำมาใช้วิเคราะห์รูปแบบนอกเหนือจากเนื้อหา

โดยสรุป วิธีการของ โครงสร้างนิยม สามารถจะช่วยให้แนวทางในการแสวงหาความหมายทางวัฒนธรรมจากเนื้อหาของสื่อมวลชน ประโยชน์ของวิธีการนี้จะมีมาก ในกรณีที่เราต้องการจะทราบหรืออธิบายผลของสื่อ สามารถนำวิธีการนี้ ไปประยุกต์ใช้ ได้ในการวิจัย เพื่อประเมินผลแบบเฉพาะต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อเราต้องการศึกษาถึง เรื่องอุดมการณ์ที่แฝงเร้น และอคติที่สอดแทรกอยู่ในเนื้อหาของสื่อ (กาญจนา แก้วเทพ, 2531 : 2-10)

โครงสร้างนิยมจะเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์ตัวละครเอกและอาชีพของตัวละครว่าประกอบด้วยส่วนประกอบย่อยอะไรบ้าง เช่น องค์ประกอบย่อยของนางเอก คือฐานะร่ำรวย สวย ฉลาด โสด มีอาชีพเป็นเลขานุการ องค์ประกอบย่อยของอาชีพ เช่น เป็นอาชีพอิสระ เช่นแพทย์ หรืออาชีพที่ขึ้นกับอาชีพอื่น เช่นพยาบาล ฯลฯ

3. แนวคิดเกี่ยวกับสถานภาพสตรีในเชิง เศรษฐศาสตร์การเมืองและวัฒนธรรม

กาญจนา แก้วเทพ (2528 : 79-100, 2529 : 1-25, 2530 : 25-35) ศึกษาสถานภาพสตรีตั้งแต่ยุคสังคมนิยมและสังคมนิยม พบว่าสถานภาพของสตรีทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ค่อนข้างว่าบุรุษ โดยดูจากลักษณะการแบ่งงานกันทำและรูปแบบของการผลิตในแต่ละสังคม กล่าวคือในสังคมนิยม สถานภาพและบทบาทของคนถูกกำหนดโดยชาติตระกูลและเพศ ชนชั้นในสังคมนิยมจึงยากที่จะเปลี่ยนแปลงได้ นอกจากนี้สังคมนิยมยังถือระบบพ่อเป็นใหญ่ (patriarchy) ในสังคมนิยมนี้จึงมีการกำหนดให้เป็นเรื่องธรรมชาติ และเหมาะสมแล้วที่ฐานะของสตรีจะค้ำค้ำกว่าบุรุษทั้งในระดับครอบครัวและในระดับสังคม โดยมีความชอบธรรมอันเกิดมาจากการประพฤติปฏิบัติกันจนเป็นธรรมเนียมประเพณี

ในสังคมนิยม รูปแบบการผลิตอยู่ภายในครอบครัว และประสิทธิภาพในการผลิตยังอยู่ระดับต่ำ สตรีชั้นต่ำจึงไม่ถูกกีดกันออกจากกระบวนการผลิต สตรีชั้นต่ำจึงต้องทำงานทั้งงานเกษตรและงานในบ้าน โดยไม่มีผู้ช่วยเหลือ แต่งานที่หาจะหนัก เพียงไรก็มีได้ เสริมส่งสถานภาพสตรี เพราะไม่สอดคล้องกับมายาคติ (myth) ที่เกี่ยวกับชีวิตส่วนตัวของผู้หญิง โดยเฉพาะมายาคติที่ว่า "อันสตรีชีวิตก็ที่ผ้า" ชีวิตของสตรีจึงขึ้นอยู่กับชีวิตการแต่งงาน ชีวิตการทำงานจึงเป็นเพียง

บทบาทประกอบ และเป็นเพียงเข้าร่วมทำงานแต่ไม่ได้เข้าร่วมในการตัดสินใจ ส่วนสตรีชั้นสูงจะมีชีวิตที่สะดวกสบายกว่าสตรีชั้นต่ำ เพราะไม่ต้องทำงานหนักมี ผู้รับใช้อีกต่อหนึ่ง สตรีชั้นสูงมีชีวิตอยู่ในลักษณะ เป็นคูปูญบารมีของสามีเท่านั้น มายาคืออื่น ๆ ก็ล้วนสร้างจิตสำนึกให้สตรีเห็นตนเองอ่อนแอ และบุรุษเป็นฝ่าย ปกป้องคุ้มครอง

เมื่อสังคมเข้าสู่ยุคทุนนิยม ชาดิก้าเน็ค ไม่ใช่เครื่องกำหนดฐานะของ บุคคลอีกต่อไป แต่เป็นทรัพย์สินส่วนตัว และการแข่งขันเป็นมาตรฐานของสังคม รูปแบบการผลิตในสังคมนี้เปลี่ยนแปลงจากเดิม โดยระบบการผลิต ไม่ได้อยู่ใน ครอบครั้ว แต่เป็นระบบอุตสาหกรรม คำว่า " เศรษฐกิจ " ตามคำนิยามของ ระบบทุนนิยม มีความหมายเพียงการผลิตสินค้าและการแลกเปลี่ยนสินค้าด้วยการ ซื้อขายเท่านั้น ดังนั้น คำว่า " งาน " ในระบบทุนนิยมจึงหมายความว่า แต่เฉพาะงานที่แรงงานรับจ้างกระทำเพื่อผลิตมูลค่าส่วนเกินเท่านั้น ส่วน " งาน " แบบอื่น ๆ ที่ไม่ตรงตามเกณฑ์นี้จะ ไม่ถูกถือว่าเป็นงาน และ ไม่ใช่ เศรษฐกิจ ด้วยเหตุนี้งานที่ผู้หญิงทำอยู่ในบ้านจึงมิใช่ในงานในสายตาของระบบทุนนิยมและ ไม่มีคุณค่าทาง เศรษฐกิจ ดังนั้น ผู้ชายที่มีโอกาสทำการผลิตสินค้าจึงมีคุณค่า สูงกว่าผู้หญิงตามสายตาสังคม

เมื่อชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัวแยกออกจากกัน และ โลกของการทำงานมีแต่การแข่งขัน แม้แต่ผู้ที่เป็นเพื่อน บ้านจึงกลายเป็นสถานที่เดียวที่ ปลอดภัย สตรีจึงต้องมีหน้าที่เป็นเมียและแม่ที่ดี เพื่อสร้างสรรค์ในบ้านให้สามี สบายใจและอบรมเลี้ยงดูบุตร ภาพพจน์ของแม่เปลี่ยนจากคนที่เข้มงวดกวดขัน กับลูกมาเป็นคนที่เต็ม ไปด้วยความอบอุ่น และพร้อมจะเป็นเพื่อนแก่บุตรและสามี สตรีจึง เปลี่ยนบทบาทจากที่เคยเป็นผู้ผลิตมาเป็นผู้บริโภค และทำให้บุตรประหนึ่งว่า สตรี ได้ เข้า ไปมีอำนาจในสถาบันครอบครั้ว ซึ่ง เคยมีพ่อเป็นใหญ่

ต่อมาการพัฒนาเทคโนโลยีแบบใหม่ ทำให้ความต้องการแรงงานหญิง มีมากขึ้น โดยเฉพาะในภาคบริการและอุตสาหกรรมเบา การกีดกันสตรี ไม่ให้ ทำงานนอกร้านก็ถูกพังทลายลง ความคาดหวังของสตรีในยุคทุนนิยมชั้นหลังนี้ พัฒนาไปจากเดิม เช่น ความคาดหวังที่จะประสบความสำเร็จในอาชีพ

เนื่องจากระบบทุนนิยมเป็นระบบที่มีลำดับชั้น (hierachy) แรงงาน ก็เช่นกันถูกแบ่ง เป็นชั้นต่าง ๆ การคั่งสตรีเข้ามาในกระบวนการผลิตจึง ได้มี

การกำหนดฐานะในการผลิตของสตรีเหล่านั้นเอาไว้อย่างแน่นอนแล้ว เช่น ให้เป็นเพียงพนักงานชั้นผู้น้อย หรือผู้ให้บริการและจะไม่ล่วงล้ำเข้าไปในอาณาจักรของผู้บริหารระดับสูงที่มีอำนาจในการตัดสินใจ เพราะมาอาศัยเกี่ยวกับความสามารถของสตรีที่ตกค้างจากสังคมเก่ายังได้รับการรักษาไว้ ด้วยเหตุนี้แรงงานสตรีจึงมีฐานะ เป็นเพียงแรงงานสำรองในกระบวนการผลิตที่มีไว้เพื่อเหลือเพื่อขาดในอัตราค่าตอบแทนที่ต่ำกว่า และหากเมื่อใดที่ระบบทุนนิยมไม่สามารถจะดูดซับแรงงานทั้งหมดที่มีอยู่ได้ แรงงานส่วนนี้จะเป็นส่วนแรกที่ถูกปลดออก ในขณะที่ประเภทของแรงงานที่มีค่าตอบแทนสูง และมีชื่อเสียงถูกสงวนเอาไว้สำหรับชาย

อุดมการณ์การแบ่งงานกันทำตามเพศในยุคนี้ใช้พลังงานทางจิตวิทยา ซึ่งมีลักษณะ เป็นวิทยาศาสตร์น่าเชื่อถือกว่ายุคก่อน อันได้แก่ ทฤษฎีสัญชาตญาณแห่งความเป็นแม่ของสตรี ทฤษฎีชีวภาพ และทฤษฎีฮอว์โมนเพศ ทฤษฎีสัญชาตญาณแห่งความเป็นแม่ เสนอว่าสตรีชอบเลี้ยงดูบุตร ซึ่งสอดคล้องกับสรีระของผู้หญิง และอาจจะรวมไปถึงการดูแลเอาใจผู้คนรอบข้างด้วย ทฤษฎีนี้จึงนำไปสู่การระบุหน้าที่ของผู้หญิง ในส่วนของการทำงานบ้าน ทฤษฎีชีวภาพ เสนอว่า สตรีเป็นเพศที่ด้อยสติปัญญากว่าชาย โดยวัดจากขนาดของสมอง ในขณะที่สังคมมีการแบ่งงานระหว่างแรงงานกาย และแรงงานสมองออกจากกัน และให้คุณค่าของแรงงานสมองมากกว่าแรงงานกาย ทฤษฎีนี้จึง เสนอว่า ชายเหนือกว่าหญิง ในด้านสติปัญญา หญิงจึงเหมาะกับการใช้แรงงานกาย เช่น งานบริการต่าง ๆ ที่ไม่ต้องใช้สติปัญญามากนัก เพียงแต่ใช้ความอดทน และความสม่ำเสมอ ก็เพียงพอ ส่วนทฤษฎีฮอว์โมนเพศสร้างอิทธิพลที่เชื่อถือกันมานานว่าการมีประจำเดือนและการตั้งครรภ์ ทำให้หญิงกลายเป็นคนซีโรค อ่อนแอ เจ้าอารมณ์ใจคอ โโลเล ไม่แน่นอน จึงกลายมาเป็นข้ออ้างปิดกั้นมิให้ผู้หญิงทำงานบริหารงานรับผิดชอบการตัดสินใจระดับสูงที่มีความสำคัญได้ ซึ่งทฤษฎีที่กล่าวมานี้ล้วนแต่ส่งเสริมให้สตรีมีสถานภาพที่ด้อยกว่าชาย แม้ว่าจะมีการโต้แย้งว่าทฤษฎีเหล่านี้ไม่สามารถสรุปเป็นข้อเท็จจริงได้ เป็นเพียงข้อเสนอมองทางหนึ่งเท่านั้น เพราะสามารถหาหลักฐานมาหักล้างได้

ผู้วิจัยจะนำเสนอความคิด เรื่องสถานภาพสตรีซึ่งบ่งบอกถึงอุดมการณ์การแบ่งงานกันทำตามเพศ มาเปรียบเทียบกับและวิเคราะห์กับการนำเสนอเนื้อหาของละครโทรทัศน์ว่าสอดคล้องหรือขัดแย้ง คอภย์หรือพยายามจะเปลี่ยนแปลงอุดมการณ์การแบ่งงานกันทำตามเพศ

สำหรับแนวคิดต่อไปนี้ คือ ความเป็นมาและประเภทของละครโทรทัศน์ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยนี้ เนื่องจากละครโทรทัศน์เป็นรายการที่ได้รับความนิยมมาตั้งแต่ประเทศไทยมีสถานีโทรทัศน์ช่องแรก

4. ความเป็นมาและประเภทของละครโทรทัศน์ไทย

บันทึกา ธนสภิกข์ (2531 : 1-7) กล่าวถึงความเป็นมาของละครโทรทัศน์ว่าละครโทรทัศน์ยุคเริ่มต้นของไทย ส่วนใหญ่จะเป็นละครสั้นจบในตอน เป็นละครฉากเดียวจบ โดยผู้แสดงส่วนใหญ่ คือ เจ้าหน้าที่ของสถานีไทยทีวีช่อง 4 และนักแสดงจากละครเวทีบ้าง ละครชุดที่แต่งขึ้นใหม่สำหรับแสดงทางโทรทัศน์เรื่องแรก คือ สุริยานีไม่ยอมแต่งงาน พ.ศ. 2502 ทาง ททบ. ช่อง 7 ก็เริ่มบุกเบิกด้านละคร หลังจากนั้นทั้งสองสถานีก็แข่งขันกันผลิตละครดี ๆ ออกอากาศมีทั้งละครสั้นจบในตอนและละครยาวหลายตอนจบ แสดงเดือนละครึ่ง ประมาณปี พ.ศ. 2505-2510 ละครโทรทัศน์ก็เฟื่องฟูขึ้นเป็นลำดับ มีคณะละครเพิ่มขึ้นหลายสิบคณะ แต่ในช่วงปี พ.ศ. 2511-2518 กิจการละครโทรทัศน์เสื่อมความนิยมเพราะการผลิตรายการและการแสดงไม่พิถีพิถัน เช่น คนแสดงต้องมีการบอกบท

ละครโทรทัศน์กลับมาเป็นที่นิยมอีกครั้งในปี พ.ศ. 2519 เมื่อเทปโทรทัศน์เข้ามามีบทบาทในวงการโทรทัศน์เพิ่มมากขึ้น ไทยทีวีช่อง 4 มีการจัดละครโทรทัศน์มากกว่าช่องอื่น ๆ คือมีการจัดละครเรื่องยาวแสดงติดต่อกันวันละครึ่งชั่วโมง ตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันศุกร์แบบ soap opera ของโทรทัศน์อเมริกา เรื่องที่ได้รับความนิยม คือ หักดาวบุษยา รักประกาศิต และสกาเวเดือน ขณะเดียวกันละครช่อง 3 ที่มอบให้ภัทราวดี ศรี ไตรรัตน์ เป็นผู้จัดก็ได้รับความนิยมเช่นกัน การผลิตและการกำกับการแสดงมีความพิถีพิถันมากกว่าช่อง 9 ต่อมาปลายปี พ.ศ. 2524 กบว. ได้ขอความร่วมมือจากสถานีทุกช่องให้บรรจุรายการที่ผลิตขึ้นเองภายในประเทศแทนรายการต่างประเทศในเวลาหลังข่าว 20.45 น. สถานีโทรทัศน์แต่ละช่องจึงมุ่งผลิตรายการละครโทรทัศน์ ออกอากาศหลังข่าว 20.45 น. ทุกช่อง และได้ดำเนินยุทธวิธีนี้มาจนกระทั่งปัจจุบัน

ประเภทละครโทรทัศน์แบ่งออกเป็น 6 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. เป็นละครสั้นที่สรุปเรื่องราวจบภายในตอนเดียวที่ใช้เวลาแสดงประมาณ 60-120 นาที และมีออกอากาศเป็นรายการสุดท้ายของทางสถานี ซึ่งเทียบได้กับ dramatic specials ของอเมริกา

2. เป็นละครสั้นที่สรุปเรื่องราวจบภายในตอนภายใน 30 หรือ 60 นาที ออกอากาศเป็นประจำทุกสัปดาห์ ซึ่งเนื้อหาหลักของละครจะเป็นแนวเดี่ยวโดยตลอด และผู้แสดงชุดเดียวโดยตลอด ซึ่งเทียบได้กับ TV. series เช่น 38 ซอย 2, บาบบริสุทธิ์

3. เป็นละครเรื่องยาวหลายตอนจบ ซึ่งมีเรื่องราวดำเนินติดต่อกันไป โดยให้ผู้แสดงชุดเดียวกันโดยตลอด ความยาวตั้งแต่ 8 ตอนจบขึ้นไป จนถึงเป็น 100 ตอนจบ อาจใช้เวลาแสดงตอนละ 30 หรือ 60 นาที ออกอากาศเป็นประจำทุกสัปดาห์หรือ 2-3 วันต่อสัปดาห์ หรือ 5 วันต่อสัปดาห์ หรือเป็นประจำทุกวันในเวลาเดียวกัน ซึ่งเทียบได้กับ TV. serials หรือ TV. soap operas (soaps) เช่น บ้านทรายทอง, ตีใหญ่, ทหารเสือพระเจ้าตาก

4. Miniseries เป็นละคร หรือภาพยนตร์โทรทัศน์ที่ผลิตเป็นเรื่องยาวซึ่งมีความยาวตั้งแต่ต้นจนจบ มากกว่า 3 ชม. ขึ้นไป จึงจำเป็นต้องแบ่งวันออกอากาศเป็น 2 ภาค หรือบางเรื่องอาจมีความยาวมากถึง 6 ชม. หรือกว่านั้น ก็อาจแบ่งออกอากาศครั้งละ 1 ชม. ก็ได้ และออกอากาศติดต่อกันในเวลาเดียวกันในวันต่อไปหรือสัปดาห์ต่อไปเรื่อย ๆ จนจบเรื่อง หรือมักจะออกอากาศตั้งแต่ 2-8 ตอนจบ

สำหรับในประเทศเรานั้น ลักษณะละครหรือภาพยนตร์โทรทัศน์แบบนี้ยังไม่นิยมผลิตกันนัก เท่าที่อาจจะนำมาเป็นตัวอย่างได้ เช่น ละครเรื่องมหาเวทสันดรชาดก แต่ค่อนข้างจะเป็นเรื่องยาวมาก ถ้ายกตัวอย่างของฝรั่งได้แก่ Roots, Holocaust, Shogun, Masada, Evita ซึ่งส่วนใหญ่มักสร้างเป็นภาพยนตร์โทรทัศน์มากกว่าเป็น video หรือละครโทรทัศน์

5. Anthology Series (Anthology Drama) เป็นลักษณะละครหรือภาพยนตร์โทรทัศน์อีกแบบหนึ่งซึ่งแตกต่างจาก Series โดยทั่วไป คือจะเป็นเรื่องจบในตอน ผู้แสดงจะไม่เป็นชุดเดียวกันโดยตลอด เรื่องที่นำมาแต่ละตอนไม่เกี่ยวเนื่องกันเลย แต่แนวของเรื่องทุกเรื่องจะเป็นไปในทางองเดียวกัน เช่น แนวเกี่ยวกับเรื่องลึกลับสยองขวัญ, แนวเรื่องเกี่ยวกับตำนาน, แนวเรื่องเกี่ยวกับเทพนิยาย เป็นต้น ผู้เขียนบทอาจจะมีหลายคน แบ่งกันเขียนคนละตอนไป ตัวอย่างเช่น เกมสละครปริศนา มิติมืด ถ้าเป็นของต่างประเทศ เช่น แคนสนธยา (The Twilight Zone) โดยมากจะมีความยาวตอนละ 30-60 นาที

6. Situation Comedies (Sitcoms) เป็นละครโทรทัศน์ประเภทละครตลก ชวนหัว หรือเสียดสีสังคม ลักษณะการออกอากาศ จะออกอากาศเป็นประจำทุกสัปดาห์ หรือทุกวันในเวลาเดียวกัน มักจะมีความยาวตอนละ 30 นาที ลักษณะเป็น small one-act play ละครประเภทนี้อาจจะจัดแสดงสดในห้องส่งพร้อมทั้งอัดเทปไปด้วย และมักจะแสดงต่อหน้าผู้ชมในห้องส่งนั้น ที่เรียกว่า Studio audience เนื่องจาก sitcoms มักจะแสดงให้ผู้ชมชมในห้องส่งด้วย ละครประเภทนี้จึงไม่ใช่ฉากมากนัก อาจจะมีเพียง 2-3 ฉากใน 1 ตอน มีผู้แสดงหลัก ๆ เพียง 2-3 คนเท่านั้น และผู้แสดงจะเป็นชุดเดียวกันโดยตลอด ตัวอย่างของต่างประเทศ ได้แก่ Mary Tyler Moore, The Three Company

เนื้อหาของละครอาจจะเป็นเรื่องราวที่เป็นปัญหาเกิดขึ้นภายในครอบครัวหรือที่ทำงาน ตัวละครในเรื่องมักจะกำหนดให้เป็นคนธรรมดา ๆ ที่มีชีวิตอยู่จริงทั่วไป สำหรับละครประเภทนี้ในบ้านเรามีผู้ผลิต เช่น ละครเรื่อง บนถนนสายเดียวกัน ชุดผู้พิทักษ์ความสะอาด ละครชุดสาธิตคอนเจคส์ เป็นต้น แต่จะไม่ใช่เป็นลักษณะที่ผู้ชมเข้ามาชมการแสดงในห้องส่ง

สำหรับละครชุดซึ่งจัดแสดงสำหรับเวที หรือละครไทยประเภทต่าง ๆ เช่น ละครร้อง ละครรำ ละครเสภา ละครพันทาง ละครพูดสลักรา ลีเก ฯลฯ จึงไม่จัดอยู่ในประเภทของละครโทรทัศน์ แม้ว่าจะนำมาออกแสดงทางโทรทัศน์ก็ตาม

ลักษณะ "ละครโทรทัศน์" ที่ผู้วิจัยได้นำมาศึกษานี้ เมื่อเทียบเคียงกับประเภทละครโทรทัศน์ตามการแบ่งของ บัณฑิตา ธนสถิตย์ ช้างคันนี้ จะพบว่ามีลักษณะเป็นประเภทที่ 3 ที่เป็นละครเรื่องยาวหลายตอนจบ มีเรื่องราวคาเนิน

ติดต่อกันไป โดยใช้ผู้แสดงชุดเดียวกันโดยตลอด ความยาวตั้งแต่ 8 ตอนจบขึ้นไป จนถึงเป็น 100 ตอนจบ อาจใช้เวลาแสดงตอนละ 30 หรือ 60 นาที ออกอากาศ เป็นประจำทุกสัปดาห์หรือ 2-3 วัน ต่อสัปดาห์ หรือ 5 วัน ต่อสัปดาห์ หรือเป็น ประจำทุกวันในเวลาเดียวกัน

ละครประเภทต่าง ๆ นี้ มีลักษณะการผลิตหรือที่มาอย่างใดอย่างหนึ่ง ใน 4 ลักษณะคือ (ปมข สุภสาร 2531 : 75)

1. ฝ่ายผลิตรายการของสถานีเป็นผู้ผลิต และดำเนินการผลิตเองทั้งหมด
2. ฝ่ายผลิตรายการของสถานีเป็นผู้ผลิต โดยว่าจ้างนักจัดรายการละคร ภายนอก เป็นผู้ดำเนินการผลิตในนามของสถานี
3. นักจัดรายการละครภายนอก เป็นผู้ผลิต และดำเนินการผลิตเองทั้งหมด สถานีเป็นผู้ซื้อ แล้วนำมาออกอากาศในนามของสถานีที่ร่วมกับผู้ผลิตและลิขสิทธิ์ทั้งหมด เป็นของสถานี
4. สถานีให้เวลาสำหรับการจัดรายการละครนั้น ๆ นักจัดรายการ ละครจะเป็นผู้ผลิตและดำเนินการผลิตเองทั้งหมด หรืออาจจะเช่าเครื่องอุปกรณ์ของ สถานี ตลอดจนใช้ทีมงานฝ่ายผลิตรายการของสถานีเป็นผู้ผลิตก็ได้ และลิขสิทธิ์ทั้งหมด ยังเป็นของนักจัดรายการ

ในหัวข้อต่อไป จะเป็นการกล่าวถึงการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ "สตรี" ในประเด็นต่าง ๆ ซึ่งมีผู้ศึกษามาแล้วทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาวรรณกรรมและผลงานวิจัยต่างประเทศ พบว่า มีงานวิจัย เกี่ยวกับสถานภาพสตรีที่ศึกษาแนวประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม และในงานวรรณกรรม แขนงต่าง ๆ ดังนี้

ครุณี คันติวิรามานนท์ และ ซาซี พานเดย์ (Darunee Tantiwiranond and Shashi Pandey 1987 : 125-149) ศึกษา สถานภาพและบทบาทของผู้หญิง ในสังคมไทยก่อนยุคสมัยใหม่ โดยศึกษาแนว ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม (The Status and Role of Thai Women in the Pre-Modern Period : A Historical and Cultural

Perspective) บัจฉัยที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ พุทธศาสนา สถาบันพระมหากษัตริย์ และการนับถือญาติทางแม่ ผู้วิจัยเสนอทัศนะว่า สังคมไทยมีการแบ่งอำนาจทางสังคมแบบคู่ตามเพศ คือ ชายมีบทบาททางการเมือง และหญิงมีบทบาททางเศรษฐกิจ โดยมีพุทธศาสนาเป็นตัวประสาน

หลักการของพุทธศาสนา คือ คำสอนเรื่องกรรม และการสะสมสร้างคุณดี ซึ่งถูกนำไปใช้ทั้งในระดับบุคคลและสังคม ในระดับบุคคลคำสอนในพุทธศาสนาจะสอนไม่ให้คนยึดติดกับวัตถุ ซึ่งเป็นบ่อเกิดของความทุกข์ ซึ่งในทางปฏิบัติจะทำให้ตนเอง เคยชินกับสภาพสังคมที่ตนอยู่ และเป็นการให้คำอธิบายถึงความไม่เท่าเทียมกันในสังคมว่าเป็นเรื่องกรรม ดังนั้น พุทธศาสนาจึงเป็นผู้สร้างระบบพึ่งพาในความสัมพันธ์ทางสังคม

การเป็นพระ คือ การสร้างคุณดีด้วยตัวของมันเอง โดยมีฟ้าเหลืองเป็นสัญลักษณ์ ในขณะที่ผู้หญิง เป็นตัวที่จะทำให้พระมัวหมอง พุทธศาสนาจึงกีดกันให้ผู้หญิง เป็นเพียงผู้อุปถัมภ์ผู้สร้างคุณดี ด้วยการทำบุญและบริการอื่น ๆ แก่พระ พระเป็นตัวกลางระหว่างความดีและชาวบ้าน และเป็นตัวกลางของชีวิตในภพหน้า แม้แต่คนจนก็พยายามทำบุญเพื่อชีวิตหน้าที่ดีกว่า ทำให้ชาวบ้านต้องมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เพื่อการทำบุญ ผลกระทบจากการกีดกันสตรีจากศาสนาที่มีในระดับครอบครัว คือ สถานภาพและคุณค่าของลูกสาว กล่าวคือ พ่อแม่จะเป็นผู้มีพระคุณ ส่วนลูก เป็นหนี้บุญคุณที่ควรจะใช้พ่อแม่ตลอดชีวิต แต่การบวชของลูกชายสามารถสร้างคุณดีให้พ่อแม่ โดยเฉพาะแม่ ด้วยเหตุนี้การเลี้ยงดูอบรมลูกชายหญิงจึงต่างกัน โดยลูกชายไม่ต้องทำงานบ้าน ส่วนลูกสาวถูกอบรมให้รับใช้ผู้อาวุโสและผู้ชาย จึงเน้นหนัก เรื่องการเรือน สถานภาพของผู้หญิงจึงไม่ใช่ทางเลือก (choice) แต่เป็นชะตากรรม (destiny) และทำให้ผู้หญิงอยากเป็นแม่ที่มีลูกชายเพื่อรับบุญเมื่อลูกบวช และลดคุณค่าการทำงาน of ลูกสาวให้เป็นเพียงผู้ที่ต้องตอบแทนพ่อแม่ ผลกระทบอย่างที่สอง คือ ผู้หญิงไม่ได้เรียนหนังสือ เนื่องจากการศึกษาสมัยก่อนกระทำในวัด ผู้หญิงจึงถูกกีดขวางกัน ไม่ให้มีโอกาสเลื่อนชั้นทางสังคมและมีส่วนร่วมทางการเมือง

สถาบันพระมหากษัตริย์รับแนวคิดเรื่องสมมุติเทพ จากลัทธิพราหมณ์ ในสมัยอยุธยา ความแตกต่างระหว่างกษัตริย์ไปจนถึง ไพร่ขึ้นอยู่กับระบบศักดินา ซึ่งบอกฐานะของแต่ละบุคคล ระบบศักดินาจะเกณฑ์แรงงาน ไพร่ซึ่งเป็นชายมาทำงานให้พวกบรรพบุรุษและขุนนาง ขณะเดียวกันก็มีลักษณะ เป็นกองทัพ

ที่พร้อมจะรบเพื่อป้องกันประเทศจากการรุกรานของเพื่อนบ้าน ซึ่งกลายเป็นข้ออ้างของความไม่เท่าเทียมที่จำเป็นและหลีกเลี่ยงไม่ได้ ภาวะทางเศรษฐกิจที่ค้นหาเลี้ยงครอบครัวจึงตกเป็นของผู้หญิง การคงอยู่ของชนชั้นปกครองจึงขึ้นอยู่กับการแข่งขันบอบทาททางเพศของชนชั้นสูงอย่างแข็งขัน ผู้หญิงชนชั้นสูงแม้ไม่ต้องทำงานหนักแต่มีหน้าที่รับใช้เสนอนสนองแก่ชายชนชั้นสูง และอาจเป็นของขวัญที่พระมหากษัตริย์ประทานแก่ขุนนางหรือกลับกัน ผลก็คือ เกิดการให้เหตุผลของการมีภรรยาหลายคนว่าเป็นความจำเป็นในการรักษาอำนาจและความมั่นคงของอาณาจักร นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างความเฉื่อยชาทางการเมืองแก่ผู้หญิง

ระบบการนับญาติทางแม่ ในระดับชาวบ้านจะถือปฏิบัติตามคตินิยมเรื่องการนับญาติทางแม่ โดยถือว่าจะมีผู้หญิงในครอบครัวหนึ่งคนที่จะเป็นผู้ดูแลบ้านเรือนและพ่อแม่ยามแก่เฒ่า ซึ่งในทางปฏิบัติ คือลูกสาวคนเล็ก ดังนั้นเมื่อแต่งงาน ฝ่ายชายจะย้ายไปอยู่บ้านเจ้าสาว ถึงกระนั้นผู้ที่ใหญ่ในบ้านจะเป็นชาย โดยเปลี่ยนจากพ่อคามาเป็นลูกเขย ผู้หญิงในชนชั้นนี้ต้องทำงานเกษตรเพราะการขาดแคลนแรงงานอันเนื่องมาจากสงคราม และการเกณฑ์แรงงานชายของหลวง ผู้หญิงจึงหัดเทียมกับชายในแง่แรงงาน เพราะไม่มีการระบุแน่นอนว่าอะไรคืองานชาย อะไรคืองานหญิง นอกจากนี้ความเป็นแม่ของผู้หญิงยังเป็นตัวลบลบสิทธิของผู้หญิง กล่าวคือ ผู้หญิงจะเป็นผู้ใหญ่ได้ก็ต่อเมื่อมีบุตร ในขณะที่ชายเป็นผู้ใหญ่เมื่อแต่งงาน หรือมีที่ทำกินของตนเอง

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนา สถาบันกษัตริย์และระบบการนับญาติทางแม่จึงเป็นกลไกของอุดมการณ์การถือชายเป็นใหญ่ ระบบการนับญาติทางแม่ก็เป็นเพียงระบบที่ยึดหยุ่นอย่าง เป็นเหตุเป็นผล เพื่อให้สังคมอยู่ได้

งานวิจัยเกี่ยวกับสตรีในวรรณกรรมก่อนยุคสมัยใหม่ ก็ได้ข้อค้นพบในแนวทางเดียวกัน กล่าวคือ ปราณี สุรสิทธิ์ (2527) ศึกษาคาสอนสตรีไทยจากวรรณกรรมช่วงก่อนได้รับอิทธิพลตะวันตกตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ. 1800-2411) ผลการวิจัยพบว่า คาสอนที่ปรากฏในวรรณกรรมสามารถแบ่งออกเป็น 5 หมวด ดังนี้คือ สอนให้เป็นลูกที่ดี เชื่อฟังบิดามารดา สอนให้ปฏิบัติต่อตัวเองอย่างสงวนตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรักษาพรหมจารี สอนให้เป็นภรรยาที่ดี ซื่อสัตย์และปรนนิบัติสามี สอนให้เป็นแม่บ้านที่ดี ดูแลทรัพย์สินและบริวาร และสอนให้เป็นการค้าที่ดีในการอบรมเลี้ยงดูบุตร

บุญยงค์ เกศเทศ (2517) ศึกษาสถานภาพของสตรีไทยในวรรณกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ ช่วงปี พ.ศ. 2325-2394 (รัชกาลที่ 1 - รัชกาลที่ 3) จำนวน 8 เรื่อง ได้แก่ เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน พระอภัยมณีคากลอน บทละครในเรื่องอิเหนา บทละครนอกเรื่องสังข์ทอง และไกรทอง กากีกลอนสุภาพ กณณา สอนน้องคำฉันท์ และสุภาภิศสอนหญิง ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะสังคม วัฒนธรรมชนบทธรรมนิยม จารีตประเพณี ตลอดจนทัศนคติและค่านิยม เป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดสถานภาพสตรีทุกด้าน เป็นต้นว่าสถานภาพด้านการศึกษาอบรม ให้โอกาสสตรีศึกษาอบรมวิชาหนังสือและวิชาทั่วไปน้อยมาก เน้นให้ศึกษาอบรมเฉพาะทางคหกรรมเพื่อใช้ในหน้าที่ของกุลสตรีเท่านั้น ในด้านกฎหมาย ส่วนใหญ่สตรีได้รับสิทธิไม่เท่าเทียมกับชาย เช่น เรื่องการทานัติกรรม การจัดการเรื่องมรดกและทรัพย์สินในบทความทศโทษกัทานองเดียวกัน กล่าวคือ สตรีต้องรับโทษหนักกว่าชายทั้ง ๆ ที่เป็นความผิดคดีเดียวกัน ส่วนสถานภาพทางด้านการครอบครัวและสังคม สตรีตกอยู่ในภาวะจำยอม คือต้องเป็นผู้ตามชาย สถานภาพด้านการประกอบอาชีพของสตรีแตกต่างไปตามระดับชั้นและฐานะ โดยสตรีชาวบ้านต้องช่วยเหลือชายทำงานเกือบทุกประเภท และในบางกรณียังทำงานหนักยิ่งกว่าผู้ชาย เนื่องจากประเพณีไม่นิยมให้สตรีมีเสรีภาพในการเที่ยวเตร่เล่นสนุก ในขณะที่ชายมีโอกาสทำได้ และผลงานไว้ให้เป็นภาระหน้าที่ของสตรี ส่วนสตรีชั้นสูงรับราชการในพระบรมมหาราชวังในการควบคุมพนักงานชาววังฝึกงานแม่บ้านและฝึกงานนาฏศิลป์

บทบาทของสตรีที่ปรากฏในวรรณกรรมเริ่มเปลี่ยนแปลงไปหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อ พ.ศ. 2475 สุรีย์ สุวรรณภาค (2529) ศึกษาบทบาทของสตรีในด้านสิทธิทางเพศ โดยศึกษาจากตัวละครหญิงในนวนิยายไทยช่วง พ.ศ. 2444-2501 จากการศึกษาวิจัยพบว่า บทบาทในด้านการทำงานของสตรีในช่วงก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ส่วนใหญ่เป็นแม่บ้านและทำงานเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ทำร่วมกันในครอบครัว เช่น การทอผ้า เย็บปักถักร้อย และค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ แต่หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครอง จำนวนสตรีที่ออกไปทำงานนอกบ้านมีมากขึ้น เพราะสตรีได้รับการศึกษามากขึ้น ประจวบกับภาวะเศรษฐกิจ ทำให้ชายประเภทอาชีพของสตรีออกไปนอกเหนืออาชีพหลักคือครู และเลขาบุการ เช่น แพทย์ นักโบราณคดี นักหนังสือพิมพ์ และนักธุรกิจการค้า เป็นต้น ส่วนในด้านการเลือกคู่ครอง ช่วงแรก ๆ สตรีส่วนใหญ่แทบจะไม่มีโอกาสเลือกคู่ครองเอง มักจะต้องแต่งงานตามความเห็นของผู้ใหญ่ ต่อมาในช่วงหลัง ๆ สตรีจึงมีสิทธิและเสรีภาพในการเลือกคู่ครองมากขึ้น สำหรับในด้านการกำหนดบทบาทของตนเองในฐานะบุตร ภรรยา มารดา และสมาชิก

ของสังคมนั้นพบว่าในแต่ละช่วง ไม่ใคร่มีความแตกต่างกัน และจากการเปรียบเทียบบทบาทของสตรี ในด้านสิทธิทางเพศ ระหว่างสตรีในสังคมกับตัวละครหญิง ในนวนิยายไทยในช่วงนี้ พบว่า สตรีในสังคมและตัวละครหญิง ในนวนิยายมีบทบาทในด้านการทำงาน การเลือกคู่ครอง และการกำหนดบทบาทของตนเอง ในฐานะบุตรภรรยา มารดา และสมาชิกของสังคมคล้ายคลึงกัน

โพลิน รุ่งรัตน์ (2531) ศึกษาภาพสะท้อนอันตึงเครียดของผู้หญิงไทยในนวนิยายพบว่า เป็นภาพของ "ญ หญิงอกตน" 3 ประเภท คือ หนึ่ง อกตนคือพฤติกรรมของพระเอก พระเอกมักจะแสดงความรักและความหวังอย่างพาลให้เป็นที่ปวดร้าวใจ แต่นางเอกจะอกตนและจะเป็นผู้ชนะในที่สุด สาเหตุของการอกตนนี้ก็เพราะความรักที่มีต่อสามี และเพราะแนวคิดเรื่องการมีสามีคนเดียว แต่ในระยะต่อมา ภาพการอกตนต่อสามีมีน้อยลงตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคม ทำให้สะท้อนพฤติกรรมที่ค่อนข้างจริงแท้มากขึ้น ขณะเดียวกันก็สะท้อนและเป็นแบบอย่างพฤติกรรมการอกตนที่เบี่ยงเบนในการแย่งสามีคนอื่น สอง อกตนต่อพฤติกรรมของแม่พระเอกที่เข้ามาสำรวจตรวจสอบผู้เป็นลูกสะใภ้ อันเนื่องมาจากสังคมไทยให้ชายเป็นผู้เลือกคู่ครอง พ่อแม่ฝ่ายชายจึงมีโอกาสเป็นผู้เลือกไปด้วย ซึ่งเป็นการเสริมแนวคิดการเลือกผู้หญิงที่ดีเพื่อไปรับใช้ผู้ชาย และเป็นที่มาของปัญหาแม่ด้วลูกสะใภ้ ซึ่งสะใภ้จะต้องอกตนโดยใช้ความดี แต่ในปัจจุบันเป็นภาพของสะใภ้ที่ค่อนข้างเลื่อง และแยกบ้านอยู่ต่างหาก สะใภ้จึงไม่ได้ตกเป็นเบี้ยล่างของแม่ด้วอีกต่อไป สาม อกตนต่อการพิพากษาของสังคม อันได้แก่ค่านิยมของสังคม ได้แก่การท้องไม่มีพ่อ พรหมจรรย์ เมียน้อย และการชายตัว

นอกจากนี้ สุภา อังกระวารานนท์ (2526) ได้ศึกษาความหมายแฝงของคำว่า "ผู้หญิง" จากความเปรียบในบทเพลงสากลที่พิมพ์ระหว่าง พ.ศ. 2515-2522 จำนวน 3,500 เพลง พบว่าผู้เปรียบที่เป็นผู้หญิงจะให้ความหมายแฝงที่แสดงว่าตนเองเป็นสิ่งที่หรือคนที่ไม่มีความสำคัญ มีสภาพที่ต่ำต้อย เป็นฝ่ายที่ต้องรับการกระทำ คือ เป็นที่ระบายความต้องการทางเพศของชาย และเมื่อมีครอบครัวต้องอยู่ใต้อานาจของสามี สำหรับผู้เปรียบที่เป็นชายจะใช้ความหมายแฝงทั้งที่แสดงการยกย่องและ ไม่ยกย่อง คือ เห็นผู้หญิงทั้ง เป็นสิ่งที่มีค่าและ ไม่มีค่า รวมทั้งคู่มั้นเหยียดหยามว่าผู้หญิง เป็นเพศที่ไว้ใจไม่ได้ และค้อยเกียรติ

ส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวกับละครโทรทัศน์ เพาวิภา ภมรสถิตย์ (2528) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างละครโทรทัศน์กับสังคมไทย" ศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2498 ถึง พ.ศ. 2516 เป็นระยะเวลา 19 ปี โดยศึกษาจาก

บทละคร โทรทัศน์ และทำการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องในฝ่ายผลิตรายการเท่าที่ ยังมีชีวิตอยู่ ผลการวิจัยพบว่า ตลอดช่วงเวลา 19 ปี ละครโทรทัศน์มีความสัมพันธ์และมีบทบาทกับสังคมไทยทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ในด้านการเมือง ละครโทรทัศน์เป็นเครื่องมือของผู้ปกครองในการสร้างความมั่นคง ในการปกครองประเทศ ละครโทรทัศน์ถูกใช้ เป็นสื่อระหว่างประชาชนกับรัฐบาล หรือผู้ปกครองประเทศ เนื่องจากคุณสมบัติของละคร ประสิทธิภาพของ โทรทัศน์ และความนิยมที่ประชาชนมีให้กับละคร รัฐบาลทุกสมัยจึงเห็นความสำคัญของ ละครโทรทัศน์ว่าสามารถจะเป็นตัวแทนในการสื่อเรื่องราวต่าง ๆ ให้ประชาชน รับรู้ได้โดยที่ประชาชน ไม่รู้ตัวโดยผ่านทางละครการ์ตูน ละครพิเศษต่าง ๆ และ ผ่านทางคณะผู้จัดทำละคร สำหรับละคร โทรทัศน์ที่จัด เสนอ โดยคณะละคร รัฐบาล เข้า ไปยุ่ง เกี่ยวใน ด้าน เนื้อ เรื่อง หลัก เกณฑ์ และ ข้อ บังคับ ในการพิจารณาบทละคร ออกอากาศให้เป็น ไปตามนโยบายของรัฐบาลแต่ละสมัย โดยผ่านทางสถานี ใน ด้าน เศรษฐกิจและสังคม ผู้อุปถัมภ์รายการและผู้ชมมีส่วนกำหนดรูปแบบและ เนื้อ เรื่อง ของละครโทรทัศน์ ภาวะทาง เศรษฐกิจและสังคมมีส่วนกำหนดทิศทางการจัดทำ ละครของคณะละครและรสนิยมของคนดู แต่ไม่ว่าละครโทรทัศน์จะมี เนื้อหาและ รูปแบบใดจะต้อง ไม่ขัดกับหลัก เกณฑ์และ ข้อ บังคับของทางสถานี ละครโทรทัศน์ใน ช่วง 19 ปี จึง เป็นละครที่อยู่ภายใต้การควบคุมของผู้ปกครองประเทศ แต่เป็น ละครภายใต้การควบคุมที่ช่วยชี้แนะสังคมในด้านศีลธรรมจรรยา ความรักชาติและ ความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ เพื่อให้สังคมเกิดความสงบเรียบร้อยมากกว่า ช่วยชี้แนะสังคมให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และเป็นละคร โทรทัศน์ตามนโยบายของ รัฐบาลที่ปิดกั้นความสามารถทางศิลปะและความคิดสร้างสรรค์ของศิลปิน และเป็น ละคร โทรทัศน์ที่ไม่ ได้สะท้อนภาพความเป็นจริงของสังคม ไทย ได้อย่างเต็มที่ เนื่องจาก ข้อ บังคับของสถานีและรัฐบาล แต่ละคร โทรทัศน์ก็มีบทบาทต่อสังคมใน ทาง เศรษฐกิจช่วยให้คนมีอาชีพ ช่วยให้บริษัทห้างร้าน ได้โฆษณาสินค้าเพื่อขาย สินค้าของตน และช่วยให้สถานีมีรายได้ เพื่อทำหน้าที่เป็นสื่อสารมวลชนให้แก่ ประเทศชาติต่อไป ทั้งยัง ให้ความบันเทิงและสาระแก่ผู้ชมอีกด้วย

6. งานวิจัยของต่างประเทศ

นักสื่อสารมวลชนและนักสังคมวิทยาในประเทศสหรัฐอเมริกา เนื้อหาเกี่ยวกับสตรีและอาชีพของสตรีที่ปรากฏในสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ ดังนี้

เมลวิน เดอเฟลอร์ (Melvin Defleur 1964 : 57-74) วิเคราะห์การนำเสนออาชีพที่ปรากฏในรายการโทรทัศน์ (Occupational Roles as Portrayed on Television) โดยศึกษาจากรายการโทรทัศน์ ช่วง 6 เดือน จากสถานีโทรทัศน์ 4 ช่อง แถบ Middle Western Community ในรัฐอินเดียนา ในปี ค.ศ. 1960 รายการที่เลือกศึกษาเลือกจากรายการใน เวลาที่เด็กดูมากที่สุดคือ เวลา 15.30-21.00 น. ในวันธรรมดา และ 10.00-23.00 น. ในวันหยุด โดยยกเว้น รายการการ์ตูน ข่าว เกมโชว์ เรื่องประวัติศาสตร์ และรายการอื่น ๆ ที่ไม่มีการนำเสนอเรื่องอาชีพ ในการ ศึกษาจะดูเนื้อเรื่องย่อประกอบ ในการวิเคราะห์การนำเสนออาชีพ เดอเฟลอร์ ได้นิยามให้หมายถึง การแสดงออกในการทำงานของตัวละครนั้น ๆ นานอย่างน้อย 3 นาที เพื่อเก็บข้อมูลว่า ตัวละครนั้นมีอาชีพอะไร จากของการทำงาน รูปแบบปฏิสัมพันธ์ และคุณลักษณะของคนทำงานเป็นอย่างไร คัดชนที่ใช้วัดจาก ของการทำงาน คือการตกแต่งเครื่องประดับสถานที่ โดยแบ่งเป็นแบบหรูหรา แบบธรรมดา และแบบเรียบง่าย ส่วนคัตชนของการวัดรูปแบบปฏิสัมพันธ์ คือดู จากการที่ตัวละครออกคำสั่ง/ตัวละครรับคำสั่ง ตัวละครอนุญาต/รับคำอนุญาต รับคำพูดที่แสดงความเคารพหรือให้เกียรติจากผู้อื่น (ท่าน ใต้เท้า ฯลฯ) / ใช้ คำพูดแสดงความเคารพหรือให้เกียรติผู้อื่น

ผลการวิจัยพบว่า รายการโทรทัศน์ที่ศึกษานำเสนออาชีพที่เกี่ยวข้อง กับกฎหมายมากที่สุด และเน้นอาชีพแบบ professional มากกว่าอาชีพที่มี สถานภาพต่ำ โดยฉากที่ปรากฏเป็นฉากที่แสดงความหรูหรา และบุคคลในอาชีพ มีอำนาจสั่งการผู้อื่น นอกจากนี้โทรทัศน์ยังเสนอภาพของคนทำงานชายมากกว่า หญิง และเสนอคุณลักษณะของคนทำงานแบบตายตัว (stereotype) เช่น คน ทำงานในอาชีพที่ใช้วิชาชีพ (professional) ไม่เพียงแต่จะแต่งกายดี ฉลาด ยังมีหน้าตาดีอีกด้วย หรือนางพยาบาลจะซาเย็น ฯลฯ และงานของตัวละคร เหล่านี้จะมีลักษณะที่น่าตื่นเต้น ไม่เป็นธรรมดา เช่น หมอจะไม่รักษาโรคหัดแต่ จะเป็นการผ่าตัดที่น่าระทึกใจ เป็นต้น เดอเฟลอร์เสนอทัศนะว่าลักษณะการ นำเสนออาชีพที่ไม่เป็นจริง เลือกสรร และเป็นภาพพิมพ์ใจอาจจะมีผลต่อการ คาดหวัง ในเรื่องอาชีพของเด็กและเกิดแนวคิดที่ไม่ดีต่อบางอาชีพ (negative orientation) และผลที่ไม่มีใครคาดคิด คือการนำเสนอในลักษณะนี้จะช่วย รักษา และตอกย้ำความคิดเกี่ยวกับอาชีพในลักษณะ เป็นภาพพิมพ์ใจ ไปเรื่อย ๆ

เดบอราห์ แฮสเคล (Deborah Haskell 1979 : 191-196) วิเคราะห์ตัวละครเอกฝ่ายหญิงในรายการโทรทัศน์ prime-time (The Depiction of Women in Leading Roles in Prime Time Television) โดยศึกษาจากภาพยนตร์และละคร 13 เรื่องที่ออกอากาศในเดือนกรกฎาคมและสิงหาคม ปี ค.ศ. 1977 โดยดูเรื่องละ 5 ตอน แฮสเคล ใช้นาวิธิการของทูโร (Turow) มาเป็นคัมชีนในการแบ่งประเภทของแก่นเรื่องและบทสนทนา 3 ประเภท คือ เรื่องแบบผู้ชาย ได้แก่ เรื่องประเภทธุรกิจ กฎหมาย รัฐบาล อาชญากรรม เรื่องแบบผู้หญิง ได้แก่ เรื่องความรัก ครอบครัว บ้าน ปัญหาส่วนตัว และศิลปะ และเรื่องแบบทั่วไป ได้แก่ เรื่องทั่วไประหว่างตัวละคร และบุคคลที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า มีการเสนอภาพผู้หญิงในรายการโทรทัศน์ที่ศึกษา ศึกษาดีกว่าในอดีตที่เสนอในแง่ของวัตถุประสงค์และเป็นคนรับใช้ของผู้ชาย กล่าวคือ 3 ใน 4 ของตัวละครเอกหญิงมีงานทำ และมีอาชีพที่เคยเป็นอาชีพของผู้ชายมาก่อน เช่น ตำรวจ นักกฎหมาย แพทย์ และผู้จัดการ มีการนำเสนอฉากที่ผู้หญิงออกคำสั่งแก่ชาย ตัวละครหญิงเหล่านี้ล้วนเป็นชนชั้นกลาง ตั้งแต่ระดับต่ำถึงระดับกลาง ตัวละครหญิงที่แต่งงานแล้วส่วนใหญ่ไม่ได้ทำงาน ส่วนหนึ่งเป็นหม้ายหรือหย่า และมีลูกติด และต้องรับผิดชอบครอบครัวโดยลำพัง แม้ตัวละครหญิงจะมีงานทำแต่แก่นเรื่องและบทสนทนาส่วนใหญ่เป็นเรื่องแบบผู้หญิง เช่น การแต่งงาน การหย่า การมีน้ดกับชายและการแต่งตัว

แฮสเคล กล่าวสรุปว่า โทรทัศน์กำลังช่วยปรับเปลี่ยนภาพพจน์ของผู้หญิงอเมริกัน

แนนซี ซินขอเรียลลี (Nancy Signorielli 1982 : 585-597) ศึกษาสถานภาพการแต่งงานของตัวละครเอกในละครโทรทัศน์ (Marital Status in Television Drama : A Case of Reduced Option) โดยศึกษาจากรายการ prime time อันได้แก่ ภาพยนตร์โทรทัศน์ และการ์ตูนเรื่องยาวของสถานี ABC, CBS และ NBC เพียง 1 สัปดาห์ ในฤดูใบไม้ร่วง ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1975 ถึง 1977 และรายการ prime time อีก 1 สัปดาห์ ในฤดูใบไม้ผลิของปี ค.ศ. 1975 และ 1976 รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 7 สัปดาห์ เป็นจำนวนทั้งสิ้น 447 ตอน ผลการวิจัยพบว่า แก่นเรื่องของรายการเหล่านี้เป็นเรื่องครอบครัว การแต่งงาน และความรัก และนำเสนอ

ให้เป็นเรื่องของตัวเอง ทัศนภาพการแต่งงานจะทำให้ตัวละครหญิงแตกต่างกัน กล่าวคือ หญิงที่แต่งงานแล้วจะมีลักษณะตายตัว (stereotype) แบบดั้งเดิม (traditional) มากที่สุด คือ มีลูก ทำงานบ้าน มุ่งเกี่ยวกับเรื่องความรัก ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องความรุนแรง และมักจะไม่มีอาชีพ คุณลักษณะของหญิงที่แต่งงานแล้ว คือเป็นผู้หญิงรักสงบ ค่อนข้างมีความสุข มีเสน่ห์ ฉลาด และกันเอง ส่วนหญิงโสดจะนำเสนอในลักษณะแบบดั้งเดิมเช่นกัน คือ อายุอ่อน ยังไม่มีลูก มักจะมึนงานทำและเป็นอาชีพแบบผู้หญิง คือ พยาบาล เลขานุการ พนักงานเสิร์ฟ ตัวละครหญิงโสดจะมีโอกาสเกี่ยวข้องกับเรื่องความรุนแรงมากกว่า และคุณลักษณะของหญิงโสด คือมีความน่าสนใจ น่าดึงดูดทางเพศ กันเอง ฉลาด และเป็นผู้หญิงมากกว่าหญิงประเภทอื่น ๆ หญิงที่เคยแต่งงานมาแล้วจะถูกนำเสนอในลักษณะดั้งเดิมที่น้อยกว่าแต่ในลักษณะที่ไม่น่าปรารถนา คือ มีอายุ มึนงานทำ มีลูก ต้องทำงานบ้าน ไม่ยุ่งเกี่ยวในเรื่องความรัก คิดว่าชีวิตครอบครัวไม่สำคัญเหมือนหญิงที่แต่งงานคิด คุณลักษณะของหญิงกลุ่มนี้ คือไม่มีลักษณะน่าดึงดูดทางเพศ ค่อนข้างไม่มีความสุข เห็นแก่ตัว และไม่เป็นผู้หญิงเหมือนหญิงกลุ่มอื่น

ส่วนตัวละครชายทั้งที่แต่งงานแล้ว และที่ไม่เคยแต่งงาน ไม่มี ความแตกต่างกัน ตัวละครชายโสดจะนำเสนอในลักษณะอายุอ่อนกว่า แข็งแรง ฉลาด ตัวละครชายส่วนใหญ่มีอาชีพที่มีสถานภาพสูง เช่น แพทย์ นักกฎหมาย ทหาร ฯลฯ ผู้วิจัยสรุปว่าโดยรวมแล้ว โทรทส์สันเสนอการเป็นโสด และการแต่งงานในด้านดี ต่างกันที่ตัวละครหญิงที่แต่งงานแล้วจะมีโอกาสน้อยกว่ามีชีวิตอยู่แต่ในครอบครัว และถูกเสนอในลักษณะไม่สามารถจะประสบความสำเร็จในชีวิตการทำงานได้ ซึ่งผิดกับตัวละครชายที่สามารถประสบความสำเร็จได้ทั้ง 2 อย่าง ส่วนหญิงที่เคยแต่งงานแม้จะทำงานและมีครอบครัว แต่เธอก็ไม่เป็นผู้หญิงที่อ่อนหวาน เห็นแก่ตัว ไม่มีความสุข โทรทส์สันจึงดูเหมือนจะบลูฟุ้งทัศนคติว่า เมื่อไรควรมีครอบครัว และควรจะมีลูกก็คนที่จะไม่ขัดขวางการทำงาน

เกอทรูด จอค โรบินสัน (Gertrude Joch Robinson 1983 : 229-249) ศึกษาการนำเสนอเรื่องผู้หญิงและการทำงาน ในนิตยสารของสหรัฐอเมริกาและแคนาดา (Changing Canadian and US. Magazine Portrayals of Women and Work) โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ช่วง ช่วงแรกศึกษาจากเรื่องสั้นซึ่งตีพิมพ์ช่วง ค.ศ. 1968-1970 ในนิตยสารของ

สหรัฐอเมริกา 4 เล่ม คือ Ladies' Home Journal, McCall's, Good Housekeeping, Woman's Home Companion และนิตยสารของคานาดา 2 เล่ม คือ Chatelaine ฉบับภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศส ผลการศึกษาพบว่า ตัวละครเอกฝ่ายหญิงส่วนใหญ่แต่งงานแล้ว และเป็นแม่บ้าน ชีวิต การแต่งงานเต็มไปด้วยความสุข ไม่มีจุดมุ่งหมายในชีวิต เรื่องสั้นเหล่านี้ให้นิยามผู้หญิงในบริบทของผู้ชายและครอบครัวมากกว่าการทำงาน การทำงานจะเป็นบทบาทรองในชีวิต ในการเสนอผู้หญิงที่มีอาชีพจะเสนอในลักษณะที่ไม่มีชีวิตจิตใจ ไม่เป็นผู้หญิง (unwomanly) และเสนอให้เห็นว่า การแต่งงานและการทำงานเป็น 2 บทบาทที่ไม่อาจไปด้วยกันได้

ในช่วงหลัง โรบินสันศึกษาจากบทความที่มีใช้นิยายในนิตยสาร 3 ประเภท คือ นิตยสารผู้หญิง (Women's) นิตยสารชั้นสูง (Elite) และนิตยสารข่าวทั่วไป (General News) จำนวน 9 ฉบับ ในช่วงปี ค.ศ. 1978 ผลการศึกษาพบว่านิตยสารทั้ง 3 ประเภท เสนอเรื่องการทำงาน การแต่งงาน และการต่อสู้เพื่อสิทธิสตรีมากที่สุดตามลำดับ โดยนิตยสารผู้หญิงเสนอมากที่สุด รองลงมาคือ นิตยสารข่าวทั่วไปและนิตยสารชั้นสูง ซึ่งแสดงว่าผู้อ่านนิตยสารไม่มีบทบาทในการกำหนดเนื้อหา มากไปกว่าการตัดสินใจของกองบรรณาธิการ

เมื่อวิเคราะห์เนื้อหาในบทความที่เกี่ยวกับการทำงานพบว่าส่วนใหญ่เป็นเรื่องการต่อสู้เพื่อความเสมอภาคในการทำงาน และการกีดกันทางอาชีพ ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นว่า ผู้หญิงได้ทำงานที่ครั้งหนึ่งเป็นงานของผู้ชาย อย่างไรก็ตามหัวข้อเกี่ยวกับครอบครัว และการทำงานมีน้อยมาก ซึ่งแสดงว่าหัวข้อนี้ยังเป็นหัวข้อที่ล้าหน้าเกินกว่าที่จะพูดถึง ส่วนบทความที่เกี่ยวข้องผู้หญิงกับการเมือง ประวัติศาสตร์ และศิลปะ ก็เป็นการแสดงถึงการยอมรับบทบาทผู้หญิงนอกบ้าน บทความส่วนใหญ่ให้ภาพของผู้หญิงที่จริงจังและระมัดระวังในแง่ของการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมาย การทำงาน การเมือง และสังคม

เมื่อเปรียบเทียบข้อค้นพบทั้ง 2 ช่วง พบว่าการเสนอภาพของผู้หญิงได้เปลี่ยนไปจาก "แต่งงานและไม่ทำงาน" มาเป็นการทำงาน ซึ่งเป็นการยอมรับหลักการแห่งความเท่าเทียมที่จะสะท้อนให้เห็นถึงความปรารถนาของทั้งชายและหญิงที่ต้องการโอกาสที่เท่าเทียมในการมีวิถีชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการ

ทำงาน หรือการแต่งงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สะท้อนความปรารถนาให้ผู้หญิง
ทบทวนบทบาทของตน และการยอมรับคุณค่าในการพัฒนาความรู้และตนเอง เพื่อ
ชีวิตที่ดีขึ้น

ส่วนบาร์บารา เอฟ เลบเก (Barbara F. Luebke 1985 :
329-333) ศึกษาข่าวโทรทัศน์ที่เกี่ยวกับผู้หญิง (News about Women on
the A Wire) โดยศึกษาจากข่าวโทรทัศน์ของสำนักข่าว UPI และหนังสือพิมพ์
จำนวน 8 ฉบับที่ตีพิมพ์ข่าวเกี่ยวกับผู้หญิงของ UPI เป็นเวลา 1 สัปดาห์ ตั้งแต่
วันที่ 3-9 ตุลาคม ค.ศ. 1983 เป็นจำนวนข่าวผู้หญิงทั้งสิ้น 497 ข่าว
ผลการวิจัยพบว่า มีข่าวที่เกี่ยวกับผู้หญิงเพียง 16.5% 89% เป็นข่าวหนัก และ
54% จะถูกตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์อย่างน้อย 1 ฉบับจาก 8 ฉบับ และส่วนใหญ่ที่ตีพิมพ์
เป็นข่าวหนัก เนื้อหาข่าวสตรี UPI ที่มีมากเป็น 3 อันดับแรก คือ ข่าวอาชญากร
สุขภาพ และผู้เคราะห์ร้าย ซึ่งหนังสือพิมพ์ก็ลงข่าว 3 ประเภทนี้มาก ไปด้วย
เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของข่าวสุขภาพ พบว่าเป็นข่าวที่ผู้หญิงตกเป็นเหยื่อ
(victim) ของความผิดปกติทางร่างกาย ในช่วงเวลาที่ศึกษา ไม่พบข่าว
เรื่องเพศ

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องของไทย สามารถสรุปได้ว่า
ส่วนใหญ่ศึกษาจากงานวรรณกรรมตั้งแต่สมัยสุโขทัยถึงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ส่วน
ในระยะหลังศึกษาจากนวนิยาย ยังไม่มีการศึกษาเนื้อหาของละครโทรทัศน์อย่าง
ละเอียด หรือในแง่มุขมุกตมุกหนึ่ง จะมีก็แต่เพียงการศึกษาแนวเรื่องของละคร
โทรทัศน์ในช่วงเวลา 19 ปี ตั้งแต่เริ่มมีสถานีโทรทัศน์ถึง พ.ศ. 2516 ส่วน
งานวิจัยในต่างประเทศมีการศึกษาประเด็นเกี่ยวกับสตรีในสื่อต่าง ๆ ไว้มาก
ดังนั้น ทฤษฎี แนวความคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดนี้จะ เป็นกรอบอ้างอิง
สำหรับการศึกษาอาชีพของสตรีในละครโทรทัศน์

ในบทต่อไปจะเป็นการกล่าวถึงระเบียบวิธีวิจัยที่ได้นำมาใช้ในการ
ศึกษาวิจัยนี้